

PIOTR MOSKAŁA, PAWEŁ RADOMSKI
Instytut Zootechniki Państwowy Instytut Badawczy

WDRAŻANIE DZIAŁANIA „KORZYSTANIE Z USŁUG DORAD- CZYCH PRZEZ ROLNIKÓW I POSIADACZY LASÓW” OBJĘTEGO PROW 2007-2013 W OPINII OŚRODKÓW DORADZTWA ROLNICZEGO

1. Wstęp

Nowe państwa członkowskie Unii Europejskiej miały obowiązek stopniowego wprowadzania, od 2009 roku, minimalnych wymagań wzajemnej zgodności w gospodarstwach rolnych (cross compliance)¹. Dostosowanie gospodarstwa do minimalnych wymagań w zakresie ochrony środowiska, zdrowotności roślin, zdrowia ludzi i zwierząt, dobrostanu zwierząt oraz minimalnych norm Dobrej Kultury Rolnej jest dla wielu rolników procesem trudnym. Rolnicy mogą, na zasadach pełnej dobrowolności, korzystać z usług doradczych w tym zakresie, które są częściowo dofinansowywane z działania „Korzystanie z usług doradczych przez rolników i posiadaczy lasów” w ramach PROW 2007-2013.

Usługi doradcze dla rolników z tego zakresu świadczą Ośrodki Doradztwa Rolniczego i Izby Rolnicze oraz prywatne podmioty doradcze, które na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej prowadzą działalność z zakresu doradztwa rolniczego. Ośrodki Doradztwa Rolniczego i Izby Rolnicze świadczą usługi doradcze dofinansowywane w ramach Działania bez konieczności ubiegania się o akredytację. Prywatne podmioty doradcze oraz państwowe jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej działające na podstawie przepisów o lasach –

---

¹ Rozporządzenie Rady (WE) 73/2009 z 19 stycznia 2009 r. ustanawiające wspólne zasady dla systemów wsparcia bezpośredniego dla rolników w ramach wspólnej polityki rolnej i ustanawiające określone systemy wsparcia dla rolników oraz zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1290/2005, (WE) nr 274/2006, (WE) nr 378/2007 oraz uchylające rozporządzenia (WE) 1782/2009 (DZ. Urz. UE. L 30/16 z 31.01.2009).

muszą uzyskać akredytację Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi². Wszystkie instytucje doradcze muszą zapewnić beneficjentom kompleksową pomoc w zakresie leśnictwa lub rolnictwa. Każdy beneficjent ma zapewniony swobodny wybór instytucji lub podmiotu doradczego. Pomoc wynosi 80% kosztu kwalifikowanego przypadającego na usługę doradczą, jednak nie więcej niż 1500 euro na gospodarstwo w całym okresie programowania. Dostęp do wsparcia w ramach działania mają beneficjenci, którzy posiadają gospodarstwo rolne lub las i spełniają warunki określone w rozporządzeniu, które określa też maksymalne stawki dofinansowania za usługi doradcze świadczone przez uprawnione podmioty.³

2. Cel, zakres i metodyka badań

Celem niniejszego opracowania jest analiza wdrażania działania „Korzystanie z usług doradczych przez rolników i posiadaczy lasów” objętego PROW 2007 – 2013 przez Wojewódzkie Ośrodki Doradztwa Rolniczego.

W badaniach zastosowano metodę ankietową wykorzystując kwestionariusz skierowany do 16 Wojewódzkich Ośrodków Doradztwa Rolniczego.

Ankieta zawierała zagadnienia, które pozwoliły:

- przeprowadzić analizę udzielonych usług w ramach w/w działania,
- ocenić wpływ rozszerzenia zakresu usług doradczych na zainteresowanie rolników, skorzystaniem ze wsparcia w ramach działania,
- określić podstawowe bariery w dostępie do działania oraz przyczyny małego zainteresowania rolników korzystaniem z dostępnych w ramach działania usług doradczych,
- wskazać propozycje zmian w zasadach udzielania pomocy doradczej w ramach działania.

W opracowaniu wyników badań skorzystano z metody indukcyjnej oraz metody dedukcyjnej, a także zastosowano zestawienia tabelaryczne i graficzne w celu zaprezentowania danych. Badania przeprowadzone zostały w II półroczu 2010.

---

² Ustawa z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (Dz. U. nr 64, poz. 427).

³ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 17 kwietnia 2008 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Korzystanie z usług doradczych przez rolników i posiadaczy lasów” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (Dz. U. z 2008 r. nr 78, poz. 470).

3. Analiza uzyskanych wyników

Tabela 1

Usługi świadczone przez Ośrodki Doradztwa Rolniczego w ramach działania „Korzystanie z usług doradczych przez rolników i posiadaczy lasów”

L.p		Do dnia 6.05.2010	Od 6.05. do 16.08.2010	Od 16.08.2010 do 1.09.2010
1.	Liczba kompleksowych ocen gospodarstw	455	269	105
2.	Liczba opracowanych planów dostosowania	8	1	0
3.	Liczba ocen BHP	369	265	105
4.	Liczba przygotowanych biznes planów (zał.3 rozporządzenia pkt I)	31	22	9
5.	Liczba przygotowanych biznesplanów do kredytów (zał. 3 rozporządzenia, pkt II)	25	8	5
6.	Liczba opracowanych planów działalności rolno środowiskowej	27	7	2
7.	Liczba zmienianych lub uaktualnianych planów działalności rolno środowiskowej	2	1	0
8.	Liczba opracowanych planów nawożenia	0	1	0
9.	Liczba opracowanych programów ochrony roślin	1	0	0
10.	Liczba sporządzonych ocen poprawności zabiegów ochrony roślin	1	2	1
11.	Liczba prowadzonych dokumentacji dla OSN w 1.roku	0	0	0
12.	Liczba prowadzonych dokumentacji dla OSN w 2,3, albo 4 roku	0	0	0

Źródło: Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Największy udział w świadczonych usługach dotyczył kompleksowej oceny gospodarstw. Wynika to z konieczności wprowadzenia w gospodarstwie minimalnych wymagań wzajemnej zgodności oraz kontroli przeprowadzanych w związku z ich przestrzeganiem. Mały udział usług doradczych dotyczących przygotowania biznesplanów był prawdopodobnie spowodowany późnym wprowadzeniem ich do katalogu dofinansowywanych usług z równoczesnym późniejszym uruchomieniem dofinansowania działań inwestycyjnych. Warty zastanowienia jest również znikoma ilość opracowanych planów nawożenia i programów ochrony roślin. Szczególnie obecnie, gdy ceny nawozów i środków ochrony roślin, a co za tym idzie koszty produkcji, ciągle rosną. Stąd też ważnym dla rolnika powinno być posiadanie wiedzy w jaki najbardziej efektywny sposób stosować zabiegi ochrony i nawożenia by przyniosły skutek przy jak najmniejszym nakładzie środków finansowych oraz w sposób najmniej uciążliwy dla środowiska.

Analizując liczbę podpisanych umów z rolnikami (tabela 2) na świadczenie usług w ramach działania w porównaniu do ilości gospodarstw rolnych w Polsce, korzystających z dopłat bezpośrednich (ok. 1,4 mln), wyłania się obraz małego zainteresowania tą formą wsparcia.

Tabela 2

Stan wdrażania działania „Korzystanie z usług doradczych przez rolników i posiadaczy lasów” przez Ośrodki Doradztwa Rolniczego

Lp.	Wyszczególnienie	Do dnia 6.05.2010	Od 6.05. do 16.08.2010	Od 16.08.2010 do 1.09.2010
1.	Liczba podpisanych umów z rolnikami na świadczenie usług w ramach działania	4289	250	47
2.	Liczba złożonych ARiMR wniosków o pomoc	4728	1	226
3.	Liczba wydanych przez ARiMR decyzji o przyznaniu pomocy	4269	7	0
4.	Liczba złożonych w ARiMR wniosków o płatność	61	0	59
5.	Liczba cesji dokonanych przez rolników	704	224	49

Źródło: Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

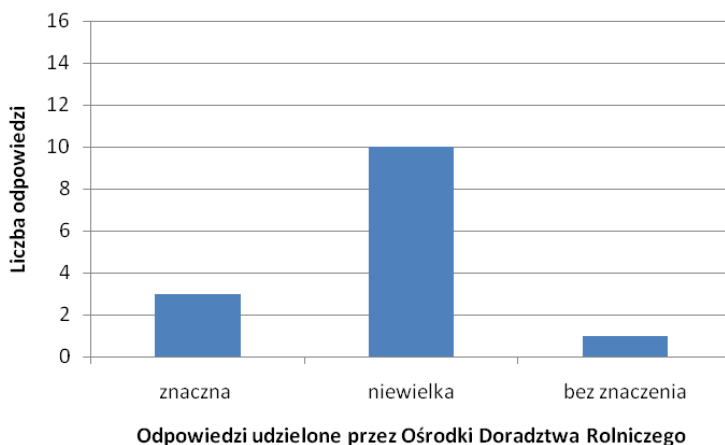
By temu przeciwdziałać Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi podpisał Rozporządzenie w dniu 1 kwietnia 2010 r. poszerzające zakres usług. [Dz. U. z 2010 r. Nr 65, poz. 416]. Widać to we wzroście liczby złożonych w ARiMR wniosków o pomoc porównując okresy 6.05 do 16.08 oraz 16.08 do 1.09. W okresie od 16.08 do 1.09 Agencja uruchomiła także nabór wniosków w ramach działań: „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” oraz „Ułatwienie startu młodym rolnikom”. Działania te cieszą się corocznie dużym zainteresowaniem wśród rolników i niejednokrotnie wymagają pomocy pracowników jednostek doradczych w aplikowaniu o środki finansowe. Mimo to, wpływ tej zmiany w opinii Ośrodków Doradztwa Rolniczego jest niewielki, co przedstawia rysunek 1.

Poddano równocześnie analizie określenie podstawowych barier w dostępie do działania i małego zainteresowania rolników. Z wykresu na rys. 2 wynika, że w opinii pracowników ODR niewielki wzrost zainteresowania rolników działaniem, mimo poszerzenia zakresu usług doradczych, wynika nadal z bariery finansowej i motywacyjnej. Specyfika działania nakłada na rolnika obowiązek zapłaty całej kwoty usługi łącznie z podatkiem VAT, a dopiero następnie uzyskanie refundacji w wysokości 80% kosztów netto. Co więcej koszt usługi określony jest w katalogu, a pomoc przyznana gospodarstwu nie może przekroczyć w okresie 2007-2013 - 1500 euro. Niebagatelne znaczenie ma również mentalność rolników i bark motywacji do korzystania z takiego zakresu usług. Zniechęcająca w tym temacie jest biurokracja oraz konieczność składania kolejnego wniosku o płatność w ARiMR związana z uzyskaniem wsparcia. Biorąc pod uwagę, iż znaczna część rolników korzystających z dopłat bezpośrednich i wielu działań PROW jest już zniechęcona nadmierną biurokracją i czasochłonnością w uzyskaniu wsparcia, w efekcie coraz częściej rezygnują oni z dalszego aplikowania o kolejne środki i wolą zapłacić za usługę pełną kwotę, bez próby ubiegania się o refundację. Często też prywatne podmioty doradcze są konkurencyjne dla jednostek doradztwa. Rolnik woli

zapłacić więcej, ale przez to jest obsługiwany kompleksowo, pojawiając się po raz pierwszy w Agencji dopiero w celu podpisania umowy.

Rysunek 1

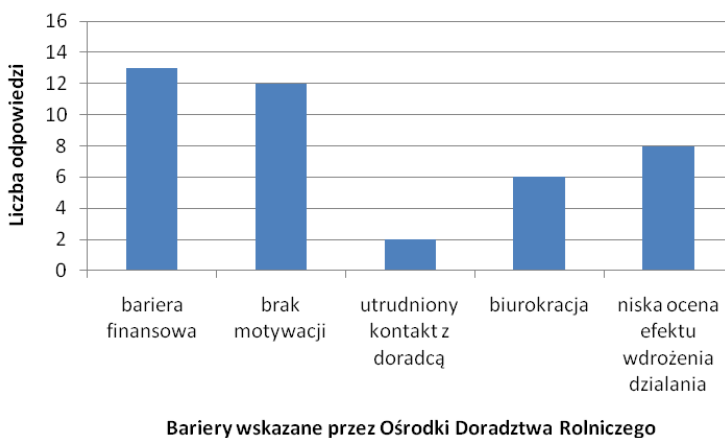
Wpływ rozszerzenia zakresu usług doradczych na zainteresowanie rolników korzystaniem ze wsparcia w ramach działania

Źródło: Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Rysunek 2

Bariery w dostępie do działania oraz przyczyny małego zainteresowania rolników korzystaniem z usług doradczych

Źródło: Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Jako dodatkowe czynniki wpływające na małe zainteresowanie rolników działaniem-ODR wskazały:

- obawę przed ewentualnym ujawnieniem efektów oceny gospodarstwa,
- opóźnione uruchomienie działania (kwiecień 2009) co uniemożliwiło wielu rolnikom i ODR powiązanie wymogów, które obowiązują lub będą obowiązywały,
- zbyt małą informację w mediach centralnych o istocie działania i wymogach cross complice (zasada wzajemnej zgodności),
- obawę rolników, że kontrola ARiMR w pierwszej kolejności przyjdzie do nich,
- dokumentacja sporządzona w ramach usługi doradczej nie jest wiążąca dla innych instytucji.

Analizie poddano również propozycję zmian w zasadach udzielania pomocy doradczej. Wyodrębniono trzy kategorie zmian, w ramach których ankietowane jednostki miały wskazać swoje propozycje:

Pierwsza kategoria dotyczyła możliwości rozszerzenie katalogu dofinansowywanych usług. Najczęściej pojawiały się propozycje by wprowadzić:

- badanie gleb pod względem pH i zasobności w składniki pokarmowe,
- prowadzenie ksiąg rachunkowych i rozliczenie podatku VAT,
- przygotowanie wniosków i biznesplanów dla wszystkich działań PROW.

Szczególnie ważną zmianą byłoby poszerzenie katalogu usług o prowadzenie ksiąg rachunkowych i rozliczanie podatku VAT. Coraz większa grupa rolników, którzy inwestują w swoje gospodarstwa, jest zainteresowana rozliczaniem podatku VAT jednakże z obawy przed biurokracją i nieznanymi podstawowymi zasadami rezygnuje z tego, mimo iż dla wielu gospodarstw może to być finansowo korzystne rozwiązanie, przyczyniające się do zwiększenia inwestycji co z kolei przełożyłoby się na wzrost dochodów rolników.

Drugą kategorię stanowił problem zmian aktualnie obowiązujących cen za usługi. Wskazywane najczęściej były następujące propozycje:

- w zał. Nr 1 i 3 rozporządzenia, w nagłówku do tabel „Rodzaje usług doradczych dla rolników oraz stawki opłat za te usługi” i „Rodzaje dodatkowych usług doradczych dla rolników oraz stawki za te usługi” zasadnym byłoby dodanie słowa „maksymalne” w odniesieniu do stawek

oraz

- zniesienie VAT jako kosztu rolnika lub zmniejszenie go do 7%,
- zmniejszenie udziału rolnika do 10% dla gospodarstw mniejszych,
- podwyższenie kwoty na sporządzenie dokumentacji dla działania „Modernizacja gospodarstw rolnych” oraz „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej”,
- zróżnicowanie ceny na przygotowanie dokumentacji na „Modernizację gospodarstw rolnych” w zależności od kwoty dofinansowania i wariantu „poprawy konkurencyjności gospodarstw rolnych”.

Szczególnie oczekiwanym i dobrym rozwiązaniem byłoby zmniejszenie udziału rolnika do 10% dla mniejszych gospodarstw. Obecnie udział rolnika wynosi faktycznie nie 20% lecz 42% kwoty za wykonaną usługę, gdyż poza udziałem własnym rolnik musi zapłacić jeszcze podatek VAT. Mniejsze gospodarstwa nie rozliczają się z podatku VAT, więc ponoszą faktycznie większe koszty usługi. Alternatywnym rozwiązaniem byłby całkowite zniesienie podatku VAT jako kosztu niekwalifikowanego lub zmniejszenie go z 22% na 7%.

Trzecia kategoria propozycji zawiera możliwość zmian w zasadach ubiegania się o usługi. Najczęściej propozycje były następujące:

- beneficjentem tego działania powinny być podmioty doradcze, a nie jak do tej pory rolnicy i posiadacze lasów,
- nie wiązanie korzystania z katalogu usług dodatkowych z usługą kompleksowej oceny gospodarstw w zakresie wymogów wzajemnej zgodności,
- zrezygnowanie z zapisu, że warunkiem otrzymania pomocy jest otrzymanie decyzji pozytywnej dotyczącej dopłat bezpośrednich z roku poprzedniego w stosunku do roku złożenia wniosku o przyznanie pomocy,
- zniesienie 20% udziału własnego od kosztów netto usługi.

Najkorzystniejszą, zdaniem pracowników ODR, zmianą byłoby przeniesienie ciężaru aplikowania o pomoc w ramach dostosowania gospodarstw do wymagań cross compliance na podmioty doradcze. Taka zmiana zdjęłaby z rolników i posiadaczy lasów obowiązek angażowania środków własnych, pozwalając uniknąć biurokracji, która niekiedy odstrasza i zniechęca potencjalnych beneficjentów. Wskazanie podmiotów doradczych jako beneficjentów pozwoliłoby na szersze i sprawniejsze dotarcie do klientów oraz na kompleksową obsługę gospodarstw rolnych.

Działanie byłoby wówczas zbliżone zasadami do „Wsparcia doradztwa rolniczego” w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja obszarów wiejskich 2004-2006”, które znacznie przyczyniło się do wykorzystania środków finansowych z funduszy unijnych.

Badane jednostki doradztwa rolniczego zgłosiły także inne uwagi dotyczące działania. Na uwagę zasługują następujące propozycje:

- większe korzyści formalne i finansowe dla gospodarstw, które posiadają „kompleksową ocenę gospodarstwa” i ocenę BHP,
- program powinien obejmować wszystkie usługi w ramach cennika obowiązującego w ODR, a ocena gospodarstwa powinna być tylko jedną z wielu usług do wyboru dla rolnika,
- małe zainteresowanie programem spowodowane jest wysokim kosztem własnym, jaki muszą ponieść producenci rolni, tj. ok. 42% od kwoty brutto wyszczególnionych usług,
- gospodarstwo posiadające „kompleksową ocenę gospodarstwa” bez względu na wynik, nie powinno podlegać kontroli „w zakresie cross compliance” przez 3 lata.

Można stwierdzić, iż najkorzystniejszym rozwiązaniem byłoby stworzenie modelu „marchewki na kiju”. Gospodarstwa, które poddadzą się kompleksowej ocenie poza wskazaniem uchybień i sposobu dostosowania do wymogów wzajemnej zgodności oraz BHP, powinny mieć przysłowiową „marchewkę” w postaci uproszczonej biurokracji, okresowego zwolnienia z kontroli w zakresie cross compliance (w celu podjęcia ewentualnych działań dostosowawczych) oraz co wydaje się najbardziej znaczącą zachętą uzyskanie dodatkowych profitów finansowych (choćby większej kwoty dofinansowania przy korzystaniu z działań inwestycyjnych). Niemniej ważnym byłoby rozszerzenie katalogu usług o wszystkie usługi określone w aktualnie obowiązujących cennikach ODR, gdyż usługi te są odpowiednią na faktyczne potrzeby doradcze rolników.

4. Podsumowanie i wnioski

Wymagania wobec gospodarstw wynikające z korzystania z dopłat bezpośrednich powodują, iż rolnicy coraz częściej potrzebują rzetelnych informacji i pomocy w organizacji i zarządzaniu gospodarstwem rolnym. Niejednokrotnie za tego typu usługi rolnicy i posiadacze lasów muszą ponosić koszty, a w przypadku działań inwestycyjnych nawet dość znaczne. Obowiązek przestrzegania zasady wzajemnej zgodności i przepisów BHP w gospodarstwach wprowadza potrzebę analizy stopnia dostosowania gospodarstwa przez uprawnioną osobę (doradcę) posiadającą adekwatną do problematyki wiedzę. W ramach PROW 2007-2013 zostało utworzone działanie „Korzystanie z usług doradczych rolników i posiadaczy lasów”. Z przeprowadzonych badań ankietowych w Ośrodkach Doradztwa Rolniczego wynika, iż zainteresowanie rolników i posiadaczy lasów usługami doradczymi z zakresu dostosowania gospodarstw do wymagań wzajemnej zgodności było w analizowanym okresie niewielkie. Spowodowane to było małym katalogiem usług doradczych podlegających finansowaniu, obawą przed biurokracją, niewiedzą o takiej możliwości. Jednakże najbardziej kłopotliwy dla rolników jest sposób refundacji kosztów usługi. Refinansowanie wynosi tylko 80% kosztów netto (co nakłada na wnioskodawcę obowiązek kosztów własnych w wysokości 42% kwoty brutto). Wnioskodawca musi najpierw zapłacić za usługę a następnie uzyskać zwrot (po podpisaniu wcześniej umowy z ARiMR, która zapewnia tę refundację).

Wnioski

Z przeprowadzonej analizy wynikają następujące wnioski:

1. Zbyt późne wprowadzenie możliwości korzystania z działania przyczyniło się do niskiego stopnia wykorzystania pomocy finansowej na usługi doradcze;
2. Poszerzenie katalogu usług doradczych podlegających finansowaniu w opinii ODR-ów nie wpłynęło znacząco na wzrost zainteresowania działaniem,

- wynika to w szczególności z obowiązku zapłaty podatku VAT, niepełnej refundacji poniesionych kosztów, obawy przed nadmierną biurokracją;
3. By działanie było w pełni efektywne w dalszym ciągu powinno ulegać zmianom, jak choćby przesunięcie obowiązku o aplikowanie środków z rolnika na podmioty doradcze czy też dalsze poszerzanie katalogu usług doradczych.

LITERATURA

1. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (2007); Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.
2. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 1 kwietnia 2010 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Korzystanie z usług doradczych przez rolników i posiadaczy lasów” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013; Dz. U. z 2010 r. nr 65, poz. 416.
3. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 17 kwietnia 2008 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Korzystanie z usług doradczych przez rolników i posiadaczy lasów” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013, Dz. U. z 2008 r. nr 78, poz.470.

PIOTR MOSKAŁA, PAWEŁ RADOMSKI

WDRAŻANIE DZIAŁANIA „KORZYSTANIE Z USŁUG DORADCZYCH PRZEZ ROLNIKÓW I POSIADACZY LASÓW” OBJĘTEGO PROW 2007-2013 W OPINII OŚRODKÓW DORADZTWA ROLNICZEGO

Słowa kluczowe: *PROW, usługi doradcze, ośrodki doradztwa rolniczego, wymogi wzajemnej zgodności*

STRESZCZENIE

Celem opracowania była analiza zakresu korzystania przez rolników z usług doradczych Ośrodków Doradztwa Rolniczego, dofinansowywanych w ramach działania „Korzystanie z usług doradczych przez rolników i posiadaczy lasów” w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, w początkowym okresie jego funkcjonowania. Wprowadzenie dofinansowania usług miało ułatwić rolnikom dostosowania gospodarstw do wymogów wzajemnej zgodności. Badania ankietowe przeprowadzono we wszystkich 16 Wojewódzkich Ośrodkach Doradztwa Rolniczego. Została przedstawiona analiza ilości udzielonych usług, oceniono wpływ rozszerzenia zakresu usług doradczych na zainteresowanie rolników korzystaniem ze wsparcia oraz określono podstawowe bariery w dostępie do działania. Omawiane zagadnienia mają istotną rolę we wdrażaniu w/w działania, dlatego też wskazano propozycje zmian w zasadach udzielania pomocy doradczej.

PIOTR MOSKAŁA, PAWEŁ RADOMSKI

IMPLEMENTATION OF THE OPERATION “USAGE OF ADVISORY SERVICES BY FARMERS AND FOREST OWNERS” WITHIN RURAL DEVELOPMENT PROGRAMME 2007-2013 IN THE OPINION OF THE AGRICULTURE ADVISORY CENTRES.

Key words: *Rural Development Programme, consultancy services, advisory centers, cross-compliance requirements*

SUMMARY

The aim of the study was to analyze the extent of use of advisory services of the Agricultural Advisory Centers, granted under the action entitled “Use of advisory services by farmers and forest owners’ in the Rural Development Programme 2007-2013, in the initial phase of its functioning.

The goal of the introduction of the co-financing services were to facilitate farmers to adapt their farms to cross-compliance requirements. Survey research was conducted in all 16 provincial advisory centres. Analysis of the quantity of services provided has been presented, the impact of extending the scope of advisory services to farmers’ interest in the use of support has been evaluated and the fundamental barriers of this action have been identified. These issues have an important role in implementing the above actions, therefore, the proposals for changes in the rules for the provision of advisory assistance have been indicated.

e-mail: pmoskala@izoo.krakow.pl

e-mail: radomski@izoo.krakow.pl